

L' EXCURSIONISTA

BOILETÌ MENSUAL

DE LA

ASSOCIACIO CATALANISTA D' EXCURSIONS CIENTIFICAS

FUNDADA EN 25 DE NOVEMBRE DE 1876

ANY VII.

BARCELONA 31 DE JULIOL DE 1884

NÚM. 69.

CONDICIONS DE LA PUBLICACIÓ

GRATIS PERA 'LS ASSOCIATS.—Pera 'ls no socis: 1'50 pessetas al any.—Número sol 25 cènt.
Se suscriu en lo LOCAL DE LA ASSOCIACIÓ, PARADÍS, 10, SEGON, ahont deuen dirigir-se totas
las comunicacions y en las llibrerias de Verdaguer, Parera, y Felip.

SUSCRIPCIO

PERA CONTRIBUIR Á LA RESTAURACIÓ DEL TEMPLE ROMANICH DE
SANT MIQUEL Á SANT PERE DE TARRASSA.

Suma anterior 70 pessetas.—J. P., 2.—M. D., 2.—P. G., 1—Suma to-
tal, 75 pessetas.

SOCIS ENTRATS DURANT LO MES DE JULIOL.

D. Trinquilí Mas de Xaxars.

» Robert Vogel.

» Joseph Franquesa y Gomis.

DELEGATS.

D. Eduart Támara, á Manresa.

» Pau Guim y Riu, á Paris.

D. MANEL MILÀ Y FONTANALS

Lo dia 16 d'aquest mes la nostra ASSOCIACIÓ tingué la dissort de perdre á son soci honorari l' Excm. Sr. D. Manel Milà y Fontanals, emportat á mellor vida per una penosa malaltia que 'l tenia feya temps aclaparat.

Totas las publicacions periódicas que veuen la llum en nostra ciutat, s' han ocupat de la pérdua que la patria catalana ha sofert ab la mort d'aquest home, considerat en tot lo mon literari com á una vera eminencia; y han fet l' elogi de son mérit y de sas rellevants qualitats morals.

Pera la nostra ASSOCIACIÓ la desgracia ha sigut doble, puix además de que lo senyor Milà era una gloriade Catalunya, lo nostre Institut li era deudor d' una lleyal estimació, com ho havia demostrat en totas ocasions, y especialment quan acceptá l' encàrrech de redactar lo notable prólech que figura en lo primer volum del *Album pintoresch-monumental de Catalunya*, publicat per la CATALANISTA.

Dotat d' un esperit ingénuo, d' un carácter sumament bondados y d' un amor íntim á las cosas de la terra, ab la claretat de son judici compregué, sens dupte, la transcendencia que entranyava pera l' avens de la literatura, del art y de la ciencia en nostre pays, una institució que tingués per objecte conéixerlo bé en totas sas manifestacions propias, y recobrar de boca del poble, riquíssima deu, aquellas paraulas y locucions genuinament catalanas que semblavan perdudas per sempre mes pera lo llenguatge literari; afany que 'l distingit catedràtich havia tingut en sa joventut y l' havia portat á realisar moltes excursions.

D' aquesta unitat d' aspiracions nasqué, sens dupte, la seva viva simpatia envers la CATALANISTA, afecció á que aquesta correspongué ab son gran respecte al patriarca de las nostras lletras.

Avuy l' insigne mestre ha deixat entre nosaltres, además de las sevas obras, en que han après los nostres millors literats, la inolvidable memoria de son nom estimat, y ha anat á trobar en la tranquila maysó dels justos lo lloch que li han guanyat sas virtuts.

Serveixi aixó de conhort á la seva estimable família, y rebí la expressió de nostre condol pel irreparable buyt que hi ha deixat la pèrdua de tan venerable patrici.

CONFERENCIAS

SOBRE

L' ART ROMÁNICH Á CATALUNYA.

III Y IV—DATA Y ESTIL DELS MONUMENTS FINS AL SIGLE XI.

Continuant nostre consoci D. Joaquim Olivó la série de sas interessants conferencias sobre 'l tema esmentat, manifestá en sa tercera disertació, donada en la vetlla 11 de Maig del any prop passat, la importancia del estudi de dit art y dels diferents monuments alsats en nostra patria fins á arribar al sigle VIII. Parlá dels primitius bisbes de Catalunya en lo sigle I; negá la falsedat dels que suposan fundacions carmelitanas per l' abat Teodul en lo següent, donchs que fins al sigle XII no fou coneguda aquella ordre; s' ocupá dels temples de Gerona en lo sigle III y particularment del de Santa Maria, que tenia una iglesia subterrànea de que 's fa menció en los martiris de St. Narcís y de St. Feliu. En lo sigle IV envers lo meteix any en que Teodosi declará lo Cristianisme religió del Estat, mencioná lo conferenciant la opinió d' alguns autors d' haberse fundat á Catalunya alguns convents per los deixebles de St. Agustí, introduhits per St. Paulí; y senyalá una iglesia dels Mártirs á Barcelona ab dos altars dedicats á Sta. Creu y Sant Feliu y l' altre á St. Saldoni. Parlá de la fundació del bisbat d' Egara per Nundinari, bisbe de Barcelona en lo sigle V, á causa de la massa extensió de sa diócessis, qual bisbat durá fins el sigle VIII essent son primer pastor Ireneu, y de la iglesia de St. Pere, senyalada com á Seu. Enumerá las fundacions que 's coneixen en lo sigle següent en los bisbats de Barcelona, Tarragona, Gerona, Lleyda, Vich, Urgell, Ampurias, Egara, Elna, Coplliure y Tortosa, de qual primer bisbe Urso després de St. Ruf se te nova en 516; y referintse á la propia centuria, s' ocupá de la fundació del

convent de Vallclara, al peu dels monts de Prades, y del de St. Feliu de Guixols, lo primer conegut de la ordre de St. Benet, qual sant fundador habia mort en 544; erigits un y altre per Joan de Biclàr (584), que després essent bisbe de Gerona fundà en 593 lo de Sta. Maria de Meyà. Entre altres fundacions atribuidas al sigle VII recordà la de St. Pere de Roda. En lo sigle VIII, senyalat per la invasió dels sarrahins y sa dominació en varis punts de nostra terra; per la entrada dels exercits franchs que á últims del sigle s'apoderaren de Gerona, Vich y Urgell; y per las conquestas d'Al-Hakem y las dels meteixos franchs que recobran á Gerona, Vich, Solsona, Manresa y Berga; parlà de la destrucció que sufriren las antigas construccions cristianes y esmentà la llarga llista d'iglesias quals fundacions atribuidas falsament á Carlemagne, proban quan no altre, que son origen se remonta á n' aquells temps; y terminà la conferencia fent notar com la destrucció dels monuments anteriors á la invasió sarrahina, fou causa de que l'art carlovingi introduhit per los exercits del llegendari Emperador s'arrelés en nostra terra, no trobant altre estil que li fes cara; no debentse oblidar, empero, que si be sembla que poch es lo que aprenguerem com se despren dels escassos exemplars que d' aquells temps nos restan, poch també es lo que 'ns podia ensenyar aquell poble, puix es sabut que Carlemagne tingué d'enviar á cercar á Ràvena los materials treballats, quan volgué bastir lo temple d' Aix la Chapelle.

En la quarta conferencia donada en la vetlla del 28 de Mars del any corrent, seguí lo conferenciant ocupantse del estudi dels monuments religiosos catalans dels sigles IX y X. Comensà dihent que eran en gran nombre los monuments fundats en la primera de las duas esmentadas centurias, que s'inaugurá ab la conquesta de Barcelona per Ludovich lo Piadós, qual reviscolament del art sembla deures á la constitució del país, no sens que entretinguessin sovint sa marxa progressiva las lluytas ab los alarbs, l'alsament d'Ayzó unit ab los fills de Bera y la terrible invasió de normans que arrunà moltas poblacions y monastirs en las costas del Rosselló y de Catalunya (858-861). Entre altrs fundacions enumerá las de St. Joan de las Abadessas, (consag. 887); abadiat de St. Aniol d'Agu-

jas; monastirs de Alaon, Banyolas, St. Quirse de Vallera. (fund. 821); Cuxá, (fund. 878), abans d' Exalada; St. Genís de las Fonts, (reed. 814); Sta. Maria de Gerri. (reed. després de 807); Sta. Cecilia de Montserrat, (fund. 872); St. Llorens del Mont, (fund. vers 814); Sta. Maria de Ripoll, (consag. 888); las Seus d' Urgell, (consag. 819) y de Vich, (rest. 886); y fent menció també de molts altres monastirs é iglesias, y entre ellas las d' Amer, Ampurias, Baltarga, Campmajor, Ntra. Sra dels Correchs de Perpinyá, Falgars, Fustenyá, Sta. Maria de Manresa, Marlés, iglesias de la montanya de Montserrat, Peralada, Peralta, Prats de Llusanés, St. Martí de Provensals, Requesens, Ripoll (St. Pere), Ridaura, St. Martí Salserra, Sous (Basílica de St. Llorens), Sureda, etc., etc. Després de donar detingut compte dels anys en que 's memoran per primera volta dits monastirs é iglesias, exposá com era poch conegut l' estil empleat en las meteixas per haver desaparegut casi totas ellas, y no quedarne cap descripció; constant per la memoria que 's conserva de St. Feliu de Torelló, que tenia dit temple la planta en forma de creu llatina ab tres absides, major lo central, y oposats los altres simulant la disposició dels creuhers, que li servia de campanar una torra quadrada, y que s' alsava un porxo davant de son ingrés.

Abans d' entrar en la consideració dels monuments del sigle x, de que per los exemplars que 'n quedan se 'n pot fer ja un estudi mes complert, s' ocupá 'l conferenciant dels pochs fragments que 'ns han deixat los diferents sigles que 'l precediren, entre 'ls que ocupan lo lloch mes principal los de l' antiga Seu d' Egara; com son los capitells de la iglesia de St. Miquel de Tarrassa, la planta del abside de St. Pere de la propia població composta de tres reunits entre sí, dels que dos se miran com la abans esmentada de Torelló; y lo mosaich de diferents colors que á n' aquell punt se troba. Descrigué los esmentats capitells que son en nombre de vuyt, dos dels quals se refereixen al jónich romá y 'ls demés son derivacions del corinti, no deixant d' ésser notables las bases, formadas una d' ellas per tres daus superposats sobre un toro. Descrigué aixís meteix la notabilíssima finestreta conservada en los claustres de la Seu de Tortosa, no descrita encara per cap arqueólech y á la que no titubejá atribuhirli origen visigoth,

Aquesta finestreta, digué, está dividida per duas columnetas de marbre vert y vermell en sos fusts y bases, degeneració aquestas de l' ática, alternant lo color d' aquestas y aquellas, essent de marbre blanch lo dau que forma un verdader cubo. Los capitells, de degeneració corintia, tenen gran importancia en sentit de la longitud, separantse ab prou feynas en son diámetre de la del fust; corresponent en la proporció d' un metre que mideix la columna, o'37 lo capitell ab son abach, y o'25 á la base y dau, essent sols de o'04 lo radi dels arquets y de o'75 la amplada de la finestra. Mencioná també entre 'ls objectes pertanyents als monuments anteriors al sigle x, las picas d' aygua beneyta que 's conservan en St. Just y Pastor d' aquesta ciutat, decorada una d' ellas y treballada en marbre ab delicats entrellassos bisantins.

(Acabaré.)

EXCURSIONS

(Extracte)

BARBARÁ (particular) 13 de Juliol de 1884.

Assistencia dels Srs. Vergés, Masriera (A.) y (E.), Olivó, y Ferrer (Ll. G.)

Sortiren de Barcelona en lo tren que passa per Sabadell á un quart de duas de la tarde. En aquesta ciutat deixaren lo ferro-carri y seguint per curts instants la vía en sentit descendent giraren á la esquerra pera comensar la baixada á las voreras del Ripollet, que mansament llisca entre boscos y canyars dessota la iglesia parroquial dedicada á Sta. Bárbara, y de la qual pren probablement lo nom lo reduit aplech de casas conegudas per Barbará.

Desde 'l riu pujaren pel dret á trobar la iglesia per una costa plena d' arbredas d' alzinass, roures y pins. La iglesia que es d' estil románich, té sa planta en creu llatina. La porta d' ingrés, probablement modificada en lo transcurs del temps res té d' important. Lo que sí crida la atenció es la torre campanar y l' ábside, aquest per son caràcter purament románich ab tot y las senyals de posteriors modificacions que s' hi notan. La torre companar te uns finestrals dobles, ab la circumstancia de que en lloch de las columnetas que generalment aguantan la dovella comuna y última dels dos archs, n' hi ha tan sols una, qual capitell resulta en con-

secuencia d' una forma casi triangular. Aquest temple pot atribuirse fundadament al segle XI, ja pèr sa construcció, ja perque, segons manifestá lo Rnt. Sr. Rector, consta sa existencia en documents del segle XII.

Se conservan en dit poble restos dels antíchs murs del vell castell de Barbará. A la caiguda de la tarde emprengueren lo retorn á Sabadell, ahont pujaren al tren que 'ls portá á Barcelona á un quart de dotze de la nit.

NOVAS.

La distingida població d' Igualada, que tantas provas te donadas de son ardent patriotisme, ha volgut manifestar novament son amor per Catalunya fundant un «Centre Catalanista» que vingués á compartir ab los altres establerts en nostre Príncipat la grata y noble tasca de treballar per l' enaltiment de la terra. Com á prova de sa naixenta vitalitat y lloables proposits, cal manifestar que baix lo ítol de *Lo Renaixement*, ha publicat ja lo número primer de son Bolletí mensual, destinat á la propaganda y defensa dels fins peculiars de son institut. Per éll veyém que la inauguració oficial de dita societat tingué lloch lo dia primer de Juny prop passat, revestint l' acte la deguda solemnitat. En ella, lo digne president D. Jaume Serra é Iglesias pronunciá 'l discurs inaugural rublert d' elevats pensaments y á n' ahont s' hi fin vots pera 'l coneixement de l' encontrada, conreu de la llengua materna y foment dels interessos locals, sens oblidar los que considera vitals pera la regió del Noya, com ho son indubtablement la agricultura y la industria. Consigná, també, que á las gestions de dit Centre son deguts los acorts presos per l' Ajuntament de la propia Ciutat, referents á la colocació en la plassa de la Iglesia d' una lápida de marbre que conmemori una de las mes brillants planas de la nostra historia, la gloriosa jornada del Bruch; y la substitució dels noms vulgarissims y fins ridícols d' alguns carrers, per los noms dels igualadins que més se distingíren durant sa vida. Se llegíren, además, la *Memoria* del Secretari Sr. Bas y Jordi y los següents travalls poetichs: *Dos horas en lo Bruch*, del Sr. Bosch; *La B. Juliana Abadesa*, del [Reverent Verdaguer; *A la mes bella parla*, del Sr. Martí y Folguera; *A Igualada*, del Sr. Franquesa y Gomis; y finalment, *La cansó del excursionista*, del Sr. Matheu y Fornells, que considerém de las mes inspiradas entre las varias que d' assumpto análech han sigut escritas. Ben vinguda sia y rebi nostra coral abrassada la nova agrupació catalanista que desde 'ls marges del Noya se proposa treballar ab fé y entussiasme per las grans ideas del *Catalanisme* y del *Excursionisme*, per eixas duas branques que hermosament entrellassadas brotáren, fará aviat vuyt anys, en nostra

ciutat comtal, y quals fruys y general acceptació no es del cas esmentar, perquè están á la vista de tothom.

De *La Renaixensa* del 24 del present, reproduhim las següents ratllas referents á una nova que ha arribat també fins á la CATALANISTA, y ab las quals no pot menys la ASSOCIACIÓ d' estar enterament conforme:

«Hem sentit rumors, que desitjariam no resultessin certs, de que, ab motiu de las actuals circumstancias, se tractava de trasladar los penats del presiri de Tarragona al ex-monastir de Santas Creus. Encara que en aquest país tot es possible, no podem creure que arribi á adoptarse una resolució semblant per part d' autoritas que 's precien d' ilustradas. Després de tan com s' ha lamentat la ruina en que 's troba aquell magnífich monument; després de la admiració que cada dia van despertant sas beses en totas las personas dotadas de sentiment artístich; després dels esforços fets per Corporacions y particulars pera lograr del govern una quantitat pera comensar sa reparació; fora verdaderament irrisori que, encara que fos temporalment, se li donés un destí tan impropí y se la exposés á noves y tal volta irreparables destruccions. Recordis lo que succehí en 1870 quan la febre groga en que trasladat també allí 'l presiri no poguéren evitarse sensibles danys en aquell edifici que es una de las págines mes brillants del art catalá.

Avuy comensada, per sort, sa restauració, deu aquesta coutinuarse sense interrupcions com ho esperan tots los amants del país; y mal pot ferse aixó, si se li dona l' empleo que hem citat.

Nosaltres confiém en que las Corporacions interessadas sabrán evitar al país la vergonya de veure objecte de noves profanacions lo monument de Santas Creus, panteó de nostras antigas grandesas».

La nostra biblioteca ha sigut aumentada en lo transcurs d' aquest mes, entre altrs publicacions, ab l' *Anuari de la Associació d' excursions catalana*, corresponent al any 1882, obra que mereix la nostra lleyal simpatía, per esser una nova manifestació dels travalls d' aquella Societat, quinas aspiracions son las meteixas que donaren naixensa y fan prosperar á la CATALANISTA.

Periódichs rebuts darrerament:

Viestnick Hrvatskoga Arkeologickoga Druztva de Zagreb. (Ágram,) *Lo Renaiement* Bolletí del Centre Catalanista d' Igualada, y *Revista de Sabadell*.